

ODGOVORNOST ZA VEDENJE

Cilji:

- Spodbujanje prisrčnega načina pristopanja do drugih
- Osvestiti način reagiranja in obnašanja do tistih, ki so nam podobni in do drugačnih
- Osvestiti vpliv skupine na grobo obnašanje
- Osvestiti, da je smisel tekmovanja v razvijanju in v primerjavi in ne v poniževanju premaganega
- Osvestiti, da dajanje drugim prinese osebno korist
- Razumeti, da je odgovornost za lastno obnašanje vedno osebna, neglede na to, kaj drugi delajo
- Spoznati razliko med odgovornostjo in krivico
- Spoznati osnovna znanja o človeških in otroških pravicah
- Razviti občutljivost do kršenja človekovih in otroških pravicah

Uvodna aktivnost (10")

Pribor: plakat s tekstem Nasmeh
--

POGOVOR

Ste delali vaje dihanja, ste se pogovarjali s svojim notarnjim zdravnikom, kateri vas ima rad, ste poslušali druge, ko so vam hoteli nekaj pomembno in osebno povedati? Ste se drugim nasmejali in kako so reagerali? Koliko nasmehov ste izvabili? Vam je smehljanje bilo zabavno ali ste se počutili nelagodno?

Iz teksta lahko naredite plakat ali ga samo preberite učencem.

NASMEH

Nihče ni tako bogat niti tako reven, Nasmeh nas nič ne stane, vendar čudežno deluje. Obogati tistega, komur je namenjen, in ne osiromaši tistega, ki ga poklanja. Zablesti kot sončni žarek, a spomin nanj lahko ostane za vedno. Z njim lahko vsak samo pridobi. Nasmeh prinaša srečo v hišo, pozdrav prijatelju, pomoč pri sklepanju poslov. Je počitek utrujenemu, kažipot izgubljenemu, sončni žarek žalostnemu in najboljšo naravno zdravilo proti jezi. Ni ga moč kupiti, izprositi, izposoditi ali ukrasti, ker ima vrednoto samo, kadar se ga podarja.

Aktivnost: Čigav sem? (25")

Pribor: barvni trakovi, barvni papir, lepilni trakovi
--

Naredite kroge (ali samolepilne trakove) v treh različnih barvah (npr. rdeča, zelena in modra), tako da ena barva zadostuje za eno tretino učencev in enega črnega. Poleg tega določite tri vogale v učilnici, tako da v vsak vogal zalepite eno barvo. Vsak vogal je „hiša“ plemena ene barve. Učencem povejte, da od zdaj naprej pa do konca

aktivnosti ne smejo govoriti. Lahko mahajo z rokami, naredijo grimase, ampak govoriti ne smejo. Ko učenci mižijo, jim na čelo zalepite barvne kroge, tako da oni ne vidijo kakšne barve so. Črni krog zalepite tistemu, ki je najbolj emocionalno stabilen in načeloma v razredu dobro sprejet, ampak ni vodja. Ko vsi odprejo oči, vidijo barvaste kroge na drugih, ne pa tudi svojega. Učenci imajo nalogo, da odkrijejo kakšne barve je njihov krog in da odidejo v svojo „hišo“. Igra se konča, ko vsi učenci najdejo svojo „hišo“ in se v njej namestijo.

Svojo „hišo“ in svoje pleme bodo našli s pomočjo drugih in njihovih reakcij. Pomembno je, da v času aktivnosti nihče ne govori. Oseba, ki ima črni krog ne bo imela svojo „hišo“ ni svoje pleme. Kako se bodo ostali do nje obnašali?

POGOVOR

Kako ste dajali znake drugim, da vam pripadajo ali da vam ne pripadajo? Ste pomagali tistim iz drugih plemen ali ne? Kaj vas je nagnalo, da se tako obnašate? Kako ste se počutili, ko vas je nekdo povabil v „hišo“ ali ko vas je izgnal iz nje? Kaj mislite, kako se je počutila oseba, ki ni nikamor pripadala (črna) in katero so vsi izgnali iz svojega plemena? Ste se enako obnašali na začetku, ko ste še iskali prvega in drugega iz svojega plemena in na koncu, ko ste že bili v „hiši“? Kje je razlika? Kaj je povzročilo razliko? Bi se isto obnašali, če bi bili sami?

ZAKLJUČEK

Ko smo 1:1 ali ko smo nesigurni se obnašamo bolj obzirno, kot pa tedaj, ko smo varni ali v skupini. Skupina nas spodbudi, da se obnašamo kot ostali in da smo bolj grobi – kot da ne bi bili odgovorni za svoje obnašanje.

Aktivnost: pogovor o tekstih „Tekmovanje“ in „Nesebičnost“ (20”)

Pribor: tekst: Tihi klic Avstralije
--

VPRAŠANJE

Kaj v naši kulturi simbolizira, predstavlja raj in kaj pekel? Kdo si zasluži raj in kdo pekel?

Preberite del teksta: „Tihi klic Avstralije“, Marlo Morgan, str.137, Dvostruka duga, Čakovec 1999.

Tekmovanje

Aborigini (pleme, ki živi v Avstraliji). Po njihovi presoji se življenje odvija v gibanju, napredku in spremembi. Govorili so o živem in neživem času. Ko so ljudje jezni, jim je tesno, ko sebe pomilujejo ali jih je strah, tedaj so neživi. Dihanje ne določi ali je kdo živ ali ne. Dihanje samo drugim govori ali je telo pripravljeno na sažiganje ali ne.

Niso vsi ljudje, ki dihajo, živi.

V redu je občutiti negativne občutke in spoznati kakšne posledice prinašajo, vendar tukaj se ne smemo ustaviti. Duša dobiva človeško obliko, da bi se igrala – da bi zvedela, kako je biti žalosten ali srečen, ljubosumen ali zahvalen, itn. Iz izkušnje se je potrebno naučiti kaj je dobro in kaj ni.

Potem smo se pogovarjali o igrah in športu. Povedala sem jim, kako smo mi zelo zainteresirani za športne dogodke in da igralce plačamo več kot učitelje. Ponudila sem jim, da jim pokažem kako to mi delamo in jim predlagala, da se postavimo v vrsto in da začnemo teči najhitreje kot lahko. Tisti, ki bo najhitrejši je zmagovalec.

Ti ljudje so me gledali s svojimi prekrasnimi, velikimi temnimi očmi, potem pa so se spogledali. Na koncu je nekdo rekel: "Ampak, če en zmaga, ostali morajo zgubiti. Ali je to zabavno? Igre naj bi bile namenjene zabavi! Zakaj bi človeka peljali čez takšno izkušnjo in ga na koncu hoteli prepričati, da je zmagovalec? Težko to razumemo. Ali to deluje med vašimi ljudmi?" Nasmejala sem se in odkimala z glavo. Ne.

POGOVOR

Kakšna je razlika med igro in tekmovanjem? (zabava, učenje, druženje in demonstracija veščin, sposobnosti, moči). Kakšen je občutek zmagati? Kakšen je občutek izgubiti? (Povejte primere znanih športnikov – kako oni reagirajo). Kako se tolažimo, ko izgubimo? Radi tekmujemo, če vnaprej vemo, da nimamo možnosti, da zmagamo? Kaj potem naredimo? Kako se tolažimo? Si lahko predstavljamo družbo, kjer ni tekmovanj, ampak so vse aktivnosti uprte k sodelovanju in deljenju?

Občutek zmagoslavja (tudi v tekmovanju) je sladek za zmagovalca. Občutek poraza pa je trpek. Premagani se tolažijo, da so bili boljši ali da bodo naslednjič zmagali. Dokler so tekmovanja v vlogi odmerjanja svojih veščin, sposobnosti in znanja, imajo smisel, ker nas spodbujajo, da smo boljši. Ko pa so namenjeni temu, da se čutimo zmagovalca, tedaj druge prizadanejo.

Zdaj poslušajte naslednji tekst: Radio z dušo, duševne vaje po izboru S. Šarunič, Družinski radio, Zagreb, 2002.

Nesebičnost

Po dolgem in dobrem življenju hrabri samuraj umre in bil dodelen raju. Po naravi je bil radoveden, pa zaprosi, da preden zavedno odide v raj, si malo ogleda pekel. Angel mu to dovoli in ga pripelje do pekla. Znajdel se je pred veliko dvorano v kateri je na sredi bila ogromna miza z veliko ukusnimi jedmi. Ampak vsi, ki so sedeli za mizo so bili izčrpani in do smrti sestradani. „Kako je to mogoče kljub temu, da imajo na mizi te dobrote?“ vpraša samuraj svojega vodiča. „Poglej, ko prihajajo sem dobijo vsi zelo dolg jedilni pribor, daljši kot so njihove roke. Edino s temi doglimi palicami lahko nesejo hrano v usta. S prsti se ne smejo datakniti ničesar. Ker jim je pribolj daljši od rok, jim ne uspe hrano dati v usta. Samuraj je gledal uboge kako se mučijo z palicami, da bi vsaj malo hrane dali v lačna usta. Zaman. Palice so bile predolge. Samuraju postane slabo in zaprosi angela, da ga pospremi v raj. Tukaj ga je pričakalo novo presenečanje. V raju je, enako kot v peklu, na sredini velike dvorane bila s hrano bogato obložena miza. Ampak tukaj so vsi okoli mize bili veseli in srečni. Tudi oni so imeli enake palice kot v peklu, enake dolžine. Vendar se v raju niso mučili

kako dajati hrano v lastna usta, ampak so hranili drug drugega. Bili so siti in srečni.

Nesebičnost lahko osreči tega, ki daje in tega, ki sprejema.

POGOVOR

Če drugim dajemo kar imamo, tedaj smo vsi bogati in imamo. Če zmagujemo in skušamo biti najboljši (brez obzira kako je drugim), tedaj lahko zmagamo, ampak ostanemo brez drugih stvari, ki jih drugi imajo. Če mi ne damo drugim, tudi drugi ne bodo dali nam. Sami sebi delamo raj ali pekel na zemlji, odvisno kako se obnašamo. Tisti, ki so se naučili dajati drugim, sebi delajo raj, tisti, ki tega niso, si delajo pekel.

Aktivnost: Kdo je odgovoren za obnašanje? (20')

NAVODILO

Prisluhnite naslednjim situacijam, ki govorijo o obnašanju Janeza in Petra. Vaša naloga je, da za vsako situacijo ocenite koliko je za njo odgovoren Janez in koliko Peter. Koliko je za svoje obnašanje odgovoren Janez in koliko Peter. Svoje odgovore boste govorili v odstotkih. (Za razredni pouk lahko s točkami ali na drugačen primeren način).

1. Odmor je. Peter sedi v klopi in bere. Pristopi Janez in ga udari po vratu. Peter dvigne glavo in Janez ga povleče za nos.

Koliko je odgovoren Janez in koliko Peter?

Razrednik naj odgovore piše na tablo, tako da za vsako situacijo napiše razpon odstotka, katerega so otroci povedali. Npr:

Peter	Ivan
1. 0%	100%
2. 10 – 20%	80 – 90%

2. Odmor je. Peter sedi v svoji klopi z nogami v prehodu. Pristopi Janez in vpraša Petra: "Zakaj držiš noge zunaj?" in ne da bi počakal na odgovor, ga povleče za nos.

Koliko je odgovoren Janez in koliko Peter?

3. Odmor je. Peter sedi v svoji klopi z nogami v prehodu. Pristopi Janez in mu reče: "Umakni noge!". Peter odgovarja: „Ne bom!“. Potem ga Janez udari po glavi in povleče za nos.

Koliko je odgovoren Janez in koliko Peter?

4. Odmor je. Peter sedi v svoji klopi z nogami v prehodu. Pristopi Janez in mu reče: "Umakni noge!". Peter odgovarja: „Ne bom!“. „Jaz ne bom preskakoval

tvojih nog!“ reče Janez. „Boš!“ odvrne Peter. Potem ga Janez udari po glavi in povleče za nos.

Koliko je odgovoren Janez in koliko Peter?

5. Odmor je. Peter sedi v svoji klopi z nogami v prehodu. Pristopi Janez in mu reče:“Umakni noge!“. Zdaj Peter dvigne noge in zapre pot Janezu. Janez se razjezi, udari Petra po glavi in povleče za nos.

Koliko je odgovoren Janez in koliko Peter?

POGOVOR

Ko preberemo vseh 5 situacij in zapišemo odstotke (ne da bi se preveč o tem pogovarjali), vprašamo učence zakaj so se tako odločili in ocenili. Potem jim povemo, da sta oba, Peter in Janez, v vsaki situaciji 100% odgovorni za svoja obnašanja. Če me kdo izziva, je to njegova odgovornost, on se bo odločil kako se bo obnašal. Kako se bom jaz odzval pa je moja odgovornost, moja odločitev. Lahko se umaknem, lahko mu rečem, lahko obrnem na hec, lahko ga udarim...to je moja odločitev. Janez je 100% odgovoren, ker je udaril Petra in Peter je 100% odgovoren, kje drži noge in ali se krega ali ne, oziroma kako reagira na Janezovo obnašanje. Vprašanje „Kdo je prvi začel?“ ni pomembno. Njega imamo, da potrdimo kdo je kriv (kdo več in kdo manj). Ko to ugotovimo, krivega proglasimo kot slabo osebo in drugega kot dobro osebo. Namesto tega je boljše govoriti o odgovornosti za obnašanje, ker tedaj ni slabih in dobri ljudi, ampak so slabi in dobri postopki.

Alternativna aktivnost: Otroške pravice (20’)

Pribor: tekst o otroških pravicah

ZN so leta 1989. sprejeli Konvencijo o otroških pravicah. Naša država, kot tudi vse članice ZN, so se obvezale, da bodo spoštovale te pravice in skrbele, da se pravice v državah uresničujejo.

Skrajšani izbor iz Konvencije o otroških pravicah:

Pravica do dostojanstva: vsi ljudje se rodijo svobodni in enaki v dostojanstvu in pravicah. Vse pravice so enake za vse otroke. Vse odločitve se morajo sprejeti v najboljšo korist otroka. Nobenega otroka se ne sme mučiti, ga kruto kaznovati ali kruto z njim ravnati.

Svoboda mišljenja in izražanja: otrok ima pravico svobodnega izražanja lastnega mnenja, na nacionalnost, vero in prepričanje.

Pravica do zasebnosti: otrok se ima pravico zaščititi od vplivov v svojo zasebnost, družino, skupnost, pred žalitvami in obtožbami.

Pravica do izobrazbe: otrok ima pravico do izobrazbe. Država mora zagotoviti brezplačno obvezno šolanje ter narediti, da bo srednje in visoko šolstvo dostopno vsem. Šolska disciplina mora biti usklajena z pravicami in dostojanstvom otroka.

Pravica do osebnosti (osebne svobode): otrok ima pravico do lastne kulture, religije, jezika. Otrok ima pravico do prostega časa, igre in sodelovanja v kulturnih in umetniških aktivnostih.

Pravica do sodne in družbene zaščite pravic in svobode: država bo ščitila otroka od vseh oblik zlorabe, ter bo naredila programe za preprečevanje zlorabe in skrbela o zlorabljenih. Otrok, ki je naredil kaznivo dejanje ima pravico do postopka, ki spoštuje njegovo dostojanstvo, obziren je do njegovih let in končni cilj mu je integracija otroka v družbo.

NAVODILO

Te pravice otrok, učitelj prebere učencem. Učence potem razdeli v skupine. Vsaka skupina dobi kratko zgodbo, v kateri morajo ugotoviti katere pravice otrok so kratene.

Primeri:

1. Sanja sedi z Majo v klopi. Ko je Maja na odmoru ali ni pozorna, Sanja skrivaj brska po njenih stvarih, bere kaj Maja piše v dnevniku in to govori ostalim puncam v razredu. Vsi se Maji za hrbtom smeji, se šalijo in jo zbadajo. Maja je zmedena, prizadeta in osramočena.

Katera pravica je kratena Maji?

2. Mirjani je znanka vrnila kaseto njene priljubljene glasbe. Nekaj učencev v razredu vidi kaseto, ter jo začnejo zbadati, ker posluša takšno vrsto glasbe. Popačeno oponašajo petje ter ji na uho pojejo refrene nekaterih pesmi, vzemajo ji kaseto in si jo po razredu podajajo, vse dokler se kaseto ne odvije.

Katera pravica je kratena Mirjani?

3. Učiteljica je iskala prostovoljce za pripravo Božične prireditve v šoli. Javili so se različni učenci, med njimi tudi Pavle. Jože, Matija in Smiljana so se uprli, izrekli Pavlu različne grde pridevnike (tepec, prav on se je našel predstavljati, lahko – če bo igral jecljavca), ter so naznanili, da oni ne bodo igrali, če bo Pavle v ekipi.

Katera pravica je kratena Pavlu?

Učitelji lahko sami dodajo različne primere, ki so najbolj primerni njihovim učencem. Pozneje, pri pouku, se lahko pogovarjajo o človekovih in otroških pravicah, iščejo primere za vsako pravico in svobodo, naredijo plakat..